

T - Pojištění a riziko

1. Definice rizika

Objektivní realitou existence přírody, lidského života a každé lidské činnosti je **existence rizik, nebezpečí**, která neustále ohrožují jejich stav a výsledek.

Pro většinu lidí představuje riziko určitý druh nejistoty z výsledku v konkrétní situaci, případně obavu z budoucnosti a také skutečnost, že výsledek nás může dostat do horší situace než v jaké se momentálně nacházíme.

Jako příklad lze uvést rozdílný stav před a po:

- požáru,
- povodni a záplavě,
- zemětřesení,
- havárii dopravního prostředku,
- havárii energetického zařízení,
- ekologické havárii,
- teroristickém útoku, ...

Přítom paradoxem jistě je uvědomění si skutečnosti, že s rozvojem společnosti a růstem ekonomické vyspělosti, zdokonalováním technologií a technických zařízení se zvyšuje „schopnost“ člověka „přinášet“ větší újmy na svém životě, zdraví a poškození životního prostředí než tomu bylo historicky v dřívějších dobách.

Hovoříme-li o změně stavu či výsledku v lidské činnosti, pak zpravidla dojde k **odchylce od rovnovážného stavu**.

Pokud vyjdeme z teorie pravděpodobnosti, která se kromě jiného zabývá odchylkou od rovnovážného stavu, pak můžeme říci, že tato odchylka může být buď kladná nebo záporná.

Z hlediska pojištění definujeme riziko (z arabského slova „risk“) **jako zápornou odchylku od normálu**, jako nepříznivou událost v lidském životě.

Událost podléhající pojištění musí splňovat následující **podmínky**:

- riziko musí být identifikovatelné,
- samotná škoda musí být vyčíslitelná,
- vznik události musí být náhodný,
- pojištění musí být ekonomicky přijatelné pro pojistníka i pro pojišťovnu.

Z uvedeného vyplývá, že riziko je jen možnost vzniku záporné odchylky od rovnovážného stavu či normálu a ne samotná odchylka. Až záporný projev rizika jako potencionální možnosti znamená vznik odchylky a může se , ale také nemusí, projevit vznikem škod.

2. Klasifikace rizik

Rizika můžeme dělit podle různých kritérií. Rozdílnost klasifikace vychází z celkové koncepce rizika a seskupení podobných druhů rizik. Proto můžeme **dělit rizika** následovně:

1. **Rizika přírodní a rizika způsobená lidskou činností.**

- * *Riziko přírodní* – jsou vyvolaná přírodními silami, kdy jejich vznik a vývoj je poměrně těžké předvídat ale především také ovlivnit.
- * *Riziko způsobené lidskou činností* – můžeme je dále ještě rozlišit na rizika způsobená samotnými lidmi, ale také na rizika technická, způsobená technickými prostředky, kterých je nakonec také člověk tvůrcem a zhotovitelem.

2. **Rizika fyzická a morální.**

- * *Fyzické riziko* se vztahuje k fyzickým vlastnostem osob nebo předmětů.
 - *Poškození zdraví* (na velikost rizika může mít vliv nebezpečnost povolání jednotlivých osob nebo skutečnost, že trpí opakující se chorobou).
 - *Ztráta, zničení nebo poškození majetku* (např. odcizení movitého majetku. Poškození budovy nebo sestavy objektů z nehořlavého nebo hořlavého materiálu a protipožárně více či méně zabezpečená nebo nezabezpečená).
 - *Ztráta, zničení nebo poškození motorového vozidla* (riziko se zvyšuje úměrně velikosti města, hustější dopravě, stupni zabezpečení vozidla proti odcizení).
 - *Odpovědnost za škodu* – představuje povinnost uhradit způsobené škody jiným (třetím) osobám (např. výše náhrady škody v případě poškození zdraví se odvíjí, kromě jiného, od měsíčního příjmu poškozeného. V případě poškození majetku náhrada škody vychází z hodnoty majetku fyzických nebo právnických osob.)
- * *Morální riziko* se týká lidských aspektů, které mohou ovlivnit výsledek (např. nedostatek péče ze strany pojištěného jako důsledek nerespektování právních norem závazných pro všechny občany v povinnosti předcházet rizikům a škodám, které mohou způsobit).

3. **Rizika čistá a spekulativní.**

- * *Čisté riziko* – představuje takový stav po události, kdy výsledek pro nás může být pouze nepříznivý anebo se nejvýše ocitneme ve stejné situaci jako před vznikem dané události.
- * *Spekulativní riziko* – představuje stejnou možnost pro získání příležitosti dosáhnout ztrátu jakož i zisk (např. investování do akcií).

4. **Rizika finanční** – představují možnost měření výsledku v peněžním vyjádření při kterém je možné stanovit určitou peněžní hodnotu jako výsledek působení rizika (např. ztráta zisku v důsledku požáru nebo přerušení provozu v důsledku poškození strojů a zařízení firmy).

5. **Rizika pojistitelná a nepojistitelná.**

3. Vztah pojištění a rizika

Proč hovoříme o riziku?

Z důvodů poznání rizika a jeho případnému snížení až úplné eliminace. Při důkladné znalosti rizika a pravděpodobnosti vzniku negativní události bychom mohli snižovat:

- možnost vzniku události,
- velikost škod

V praxi rozlišujeme u jednotlivých druhů pojištění různá rizika, která mají bezprostřední vliv na kvalitu pojistné ochrany. Právě rozmanitost a variabilita pojistné ochrany představovaná využitím široké škály rizik skýtá pojištěnému buď vysoký, dostatečný nebo nedostatečný stav pojistné ochrany před potencionálním vznikem různých rizik a z toho vyplývajících malých, středních nebo velkých škod.

V životním pojištění můžeme rozlišovat následující rizika:

- pojištění rizika dožití,
- pojištění rizika smrti,
- pojištění rizika dožití a smrti.

V úrazovém pojištění rozlišujeme rizikové skupiny zpravidla s hledem na :

- převažující pracovní činnost pojištěného,
- převažující zájmovou činnost pojištěného.

V pojištění majetku a odpovědnosti za škodu se posuzuje výška rizika individuálně s ohledem na:

- hodnotu movitého a nemovitého majetku,
- místo pojištěného majetku (město – vesnice; na kopci - u řeky),
- podnikatelské zaměření činnosti,
- technické, technologické, provozní podmínky podnikání živnostníka nebo firmy,
- konstrukční, požární, vodovodní odolnost budov, strojů, materiálů,
- bezpečnost práce,
- ekologii provozu firmy,
- profesní specializaci,...

Na vznik nahodilé události či jevu může v přírodě nebo lidské činnosti působit hodně příčin, které mohou ovlivnit nejen velikost odchylky od rovnovážného stavu ale také velikost škody.

Škodou rozumíme zdravotní, majetkovou nebo morální újmu, která může ale i nemusí být peněžně vyčíslitelná. Z hlediska pojištění nás zajímá taková škoda, která je peněžně vyčíslitelná.

Velikost rizika a v případě vzniku nahodilé pojistné události z toho vyplývající případná velikost škody má přímý vliv na výši pojistného a s tím související sazbu pojistného. Vychází se přitom z principu, že pojistné jako cena pojistné ochrany nebo pojistné služby odráží především cenu rizika.

4. Cena pojištění

Každé zboží nebo služba se na trhu prodává za určitou cenu. V případě pojištění **cenu pojistné služby představuje pojistné**, které odráží objektivní cenu rizika obsaženou v „netto pojistném“.

⇒ **Pojistná hodnota** představuje hodnotu předmětu pojištění v době pojištění.

- *Nová cena* - tj. reprodukční cena - jedná se o pojištění na částku, kterou je nutno vynaložit na znovupořízení věci téhož typu, rozsahu a kvality v daném čase a místě.
- *Časová cena* - jedná se o novou cenu sniženou o částku, která odpovídá stupni opotřebení nebo jinému znehodnocení.
- *Cena odhadem* - „*pojistná částka*“ - znamená možnost stanovení pojistné hodnoty odhadem a vždy představuje maximální pojistné plnění.

Novou a časovou cenu používáme zpravidla u majetkových pojištění včetně pojištění motorových vozidel.

Pojistnou částku používáme zpravidla v pojištění životním, důchodovém, úrazovém a v pojištění odpovědnosti za škodu.

⇒ **Podpojištění** – představuje skutečnost, kdy je klientem stanovena hodnota majetku nebo pojištěné věci nižší než požadovaná hodnota k obnově věci. Pak může dojít k výplatě pojistného plnění ze strany pojistitele poměrně sníženého o výši podhodnocené částky.

⇒ **Forma poskytnutí pojistného plnění**

- *Peněžní plnění* - každá škoda se dá vyjádřit v peněžní hodnotě.
- *Věcné plnění* – uplatňuje se v případě asistenčních služeb (ošetření u lékaře, poskytnutí právní služby,...)

⇒ **Pojistné** představuje cenu za poskytnutí pojistné ochrany. Pojistné musí být dostatečné, aby:

- umožnilo vytvořit technické rezervy (pokrývají oprávněné nároky pojištěných na výplatu pojistného plnění včetně následných období),
- umožnilo pokrýt všechny výdaje komerční pojišťovny (rozdělujeme v podstatě počáteční náklady na vznik pojištění a běžné správní náklady po celou dobu pojištění),
- umožnilo vytvořit zisk,
- reagovalo na inflaci (zvýšení cen zboží, materiálu, náhradních dílů, služeb,...) - v praxi se používá indexace pojistného nebo pojistné částky,
- reagovalo na změnu úrokové míry (prudký pokles znamená snížení výnosů z depozit v bankách a výnosů z investování technických rezerv),
- reagovalo na konkurenci (nepodlehnutí tlaku konkurenčních pojišťoven na snížení pojistného – pojistných sazeb, pod únosnou míru).

⇒ **Kalkulační vzorec pojistného**

- * Pro výpočet pojištění majetku a odpovědnosti za škodu:

$$P_b = P_N + N_V + Z + Z_{\text{š}} + P_R$$

P_b	- pojistné brutto
P_N	- pojistné netto
N_V	- náklady vlastní
Z	- zisk
$Z_{\text{š}}$	- příspěvek na zábranu škod
P_R	- jiné přírážky

- * Pro výpočet životního pojištění:

$$P_b = P_N + \alpha + \beta + \chi + \delta + Z + P_R$$

P_b	- pojistné brutto
P_N	- pojistné netto
α	- jednorázové počáteční náklady
β	- běžné správní náklady po celou dobu pojištění
χ	- běžné inkasní náklady
δ	- běžné správní náklady spojené s výplatou důchodu
Z	- zisk
P_R	- jiné přírážky

⇒ Snížení nákladů na pojištění:

- **Spoluúčast** – představuje v pojistné smlouvě dohodnutou výši škody vyjádřené v peněžní podobě, kterou pojišťovna v případě pojistné události nevyplácí a kterou si pojištěný hradí sám. Škodu nad rámec této spoluúčasti již pak hradí pojistitel v souladu s podmínkami podle smluvního rámce všeobecných pojistných podmínek a zvláštních pojistných podmínek daného konkrétního druhu pojištění nebo skupiny pojištění.

⇒ **Slevy na pojistném:**

- *za příznivý škodní průběh* – představuje dlouhodobý bezeškodní průběh zpravidla v pojištění majetku a odpovědnosti za škodu,
- *za komplexnost pojištění* – představuje plošné rozložení rizika v případě více druhů pojištění nebo pojištění souboru objektů a věcí u jednoho klienta.

Zjednodušená možná varianta vyjádření podstaty vybraných peněžních služeb

1. **Komerční banky** - pasivní služby - spoření
- aktivní služby - poskytnutí půjčky nebo úvěru
2. **Stavební spořitelny** - spoření za účelem pořízení bytu nebo domu
3. **Hypoteční banky** - čerpání úvěru za účelem pořízení bytu,
domu
4. **Penzijní fondy** - spoření na důchod
5. **Investiční společnosti** - investování volných peněžních prostředků na trhu
akcií, obligací, nemovitostí, komodit, ...
6. **Leasingové společnosti** - poskytování půjčky nebo úvěru na pořízení
dopravního prostředku nebo strojního zařízení
7. **Komerční pojišťovny** - **poskytování pojistné ochrany** založené
na krytí
nahodilého vzniku rizika